

De Vrouw, met een hoofdletter, speelde een hoofdrol in het leven van de dichter Herman Gorter. Zie zijn hartstochtelijke brieven aan zijn twee minnaressen.

Door Aleid Truijens

O mijn Lief, O mijn Vrouw

Herman Gorter

Geheime geliefden -
Brieven aan Ada Prins en
Jenne Clinge Doorenbos;
Liefdesbrieven van de
dichter van de Mei

Bezorgd door Lieneke
Frerichs. Van Oorschoot;
606 pagina's; € 49,-.

Bussum, 25 november 1925

Aan Ada,

Mijn Hart!

Misschien heb ik nooit méér gevoeld dat je in mij zelf bent, dat je diep in mij een deel van mij zelf bent, dat je van mijn eigen Hart bent, deel van mijn vleesch en deel van mijn ziel, dan dezen Zondag. Ik had liet gevoel den geheelen dag, maar toen je daar 's middags die tafel had aangericht met het werk en de portretten van je Man, dien je zoo lief hebt, zoo ongelooflijk lief hebt, zoo volkomen - en toen ik je daar in dat hoekje van de deur zag staan, iets ineengekrompen van liefde en verwachting, kijkende met al de kracht van je ziel hoe je Man zou kijken en wat hij zou denken en vinden, toen ik dat zag mijn Hart, toen voelde ik méér dan ooit misschien, dat je niet buiten mij, maar in mij bent. O mijn Ada, ik heb je zoo lief, zoo heelemaal, heelemaal lief. Er is geen stukje van je of ik heb het lief, er is geen beweging van je hart en ziel, of ik doorvoel het geheel en ik heb het lief. En dit zweer ik je, mijn Kind, nooit zal dit anders worden. Altijd, en altijd weer zal ik je lief hebben en je altijd meer in mij opnemen en je geheel in mij zelf zijn en ik geheel in jou.

(...) O mijn dierbare lieve Hart, ik ben zoo blij dat ik jou heb. Dat ik dat gevonden heb op de wereld. Iemand die gelijk met mij gestemd is en wier hart trilt als het mijne trilt.

(...) Nooit zag ik iemand als jij en ik heb je boven alles lief. Een kind en een mensch tegelijk ben je. En dat is juist wat ik zóó in je liefheb. Mijn Engeltje! Mijn Kind! Mijn Hart!

Drie vrouwen had Herman Gorter. Voor een groot deel tegelijkertijd. Eerst was er Wies Cnoop Koopmans (1865-1916), met wie hij in 1890 trouwde. Voor haar schreef hij vermoedelijk het beroemde, stamelende liefdesgedicht 'Zie je ik hou van je, ik vin je zoo lief en zoo licht'.

Zij bleef hem tot haar laatste snik volgen in zijn steeds hopeloze strijd voor het communisme. Al in hun verlovingsstijd werd ze bedrogen; haar aanstaande zou haar toen al hebben gewaarschuwd dat hij haar niet trouw kon blijven. Hij, de dichter, stond immers bloot aan vele emotionele aandoeningen.

Dat bleek in 1901, toen de classicus en dichter, inmiddels behoorlijk beroemd met zijn *Mei* en berucht om zijn *Verzen*, het aanlegde met zijn bijlesleerlinge Ada Prins (1879-1977). Ook na haar examens bleef ze in de leer. In 1902 is zij zijn 'liefste liefste kleine', en dat zal ze blijven tot Gorters dood in 1927.

Hoewel Ada niet van de straat was - ze studeerde scheikunde en was de eerste vrouw in Nederland die promoveerde in dat vak - wordt ze consequent met verkleinwoordjes aangesproken. Ada, klein en mollig, is een 'kindje', 'leeuwetje', 'de kleine baby'; haar hoofd is een 'rood roosje', ze heeft een 'keeltje', poezele handjes en garnalenvingertjes; haar minnaar, die zich haar Vader, Zoon en Man noemt, is verrukt door haar kinderlijkheid.

Wies is in Gorters brieven aan Ada volstrekt afwezig. Zij vergezelde haar man vaak op vakanties in Zwitserland, waar hij zijn moeder bezocht en in de bergen wandelde, of bij zijn bezoeken aan socialistische congressen. In de brieven is ze vakkundig uit zijn leven gegumd; smachtend ligt de dichter 's nachts aan 'de Baby' te denken.

Gorter moet een aantrekkelijke man zijn geweest. Altijd gebronsd, zelfs op zwart-witfoto's, altijd in tennis- of cricketkostuum, of stalend aan het roer van een zeilboot. Hij was dol op zulke 'burgerlijke' sporten. Hij zag er bepaald niet uit als een suffe classicus, een door absint benevelde dichter of een morsige socialist. De 'gouden reidans der arbeiders' lijkt vooral een abstractie, een projectie. Die hoge

28 april 1925

Aan Jenne,

Innig, innig gelukgewenscht met je verjaardag! Als ik nu aan je denk, komen de stroomen van ontzaglijk diepe en sterke gevoelens bij mij op. Van liefde en van dank. O, wat heb ik je lief gehad al die jaren, mijn Vrouw, en wat heb ik je lief. Nooit zoo gekende en heerlijk! Je hebt mij de liefde in al haar heerlijkheid leeren kennen. Je hebt mij geleerd wat het is één te zijn met een ander.

Door mij tot je te nemen heb je mij het ongeloofde, ongekende gegeven. En je hebt mij je liefde gegeven, je zelf, je hele wezen, klaar, totaal, zonder één ontbreken, zoodat wij totaal, geestelijk en lichame-lijk, één werden.

En ik dank je ook mijn Vrouw en mijn Geliefde, voor dat je mij de Poëzie hebt hergeven. Wat was er van mij geworden zonder mijn liefde voor jou en die van jou?

idealen en dat woest brandende vuur moesten ergens heen. In de brieven aan Ada is mooi te zien hoe de gloed van de liefde die hij voor het meisje voelt, zijn blik kleurt, poëzie wordt, en zich gul uitbreidt over de gehele 'Menschheid'.

'Allebei die liefdes zijn geheim. Zoals ik voor het socialisme voel, voelen er weinig mensen nog, geloof ik; ik bedoel: poëtisch en alles, alles, vooral ook de schoonheid erin zien. En dat zeg ik nooit, aan niemand, alleen maar stil op papier. En zoo ook voor jou. Dat geeft aan die twee ook zo'n overeenkomst.'

In 1910 krijgt Baby lelijke concurrentie, al weet ze dat niet. Het is weer een bijlesleerlinge, Jenne Clinge Doorenbos (1886-1973), 22 jaar jonger dan Gor-

ter. Een totaal andere vrouw dan Ada: lang, slank, gereserveerd, erudiet. Ze gaf zich, blijkt uit de brieven, niet meteen gewonnen, wat Gorter alleen maar aanmoedigde. Ze inspireerde hem tot

**... dat zeg ik nooit,
aan niemand,
alleen maar stil
op papier..**

zijn *Liedjes aan de Geest der Muziek der Nieuwe Menschheid*, maar hielp ook bij het selecteren van gedichten en samenstellen van bundels. In brieven

aan Jenne is Gorter veel geëxalteerder dan in die aan Ada; alsof hij veel meer zijn best moet doen. Bij de 'aardse' Ada is hij gewoner, maakt hij grapjes en verwijst hij schaamteloos naar 'heerlijke' middagen.

Jenne was wel op de hoogte van Ada's bestaan. Na de dood van Wies was er even sprake van dat Gorter met Jenne zou trouwen, maar hij kon het niet over zijn hart verkrijgen om het met Ada uit te maken.

'Ada begreep niet waarom hij niet bij haar kwam wonen en beklagt zich daarover. Gorter wurmt zich eruit door te zeggen dat hij eenzaamheid en rust nodig heeft voor zijn gemoed, en voor zijn grote taken: meesterwerken schrijven en daarmee de arbeiders uit hun ketenen bevrijden.

Jenne en Gorter woonden maanden per jaar min of meer samen in Zwitserland, terwijl Ada dacht dat hij daar alleen zat te kniezen. Af en toe, als Jenne weg was, kwam zij een weekje langs. Je leert uit deze brieven veel over de logistiek van het overspel.

Dat je de levensloop van Gorter goed kunt volgen komt ook door het voortreffelijke commentaar op elke brief van Lieneke Frerichs. Zij zette met deze uitgave het werk voort dat Enno Endt, haar in 2007 overleden man, was begonnen.

Arme Ada. Toen haar Herman was overleden zag ze tot haar verbijstering nóg een grote krans op zijn kist, afkomstig van 'de Geest der Muziek'. Was zij dat dan niet altijd geweest? Wat een man, wat een verraad.